

Megjelenik a lap **Temesvá-**
rott minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben,
akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap ház-
hozordásáért rendelést tehetnek
a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros,
écsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jellege: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizetni helyben a szer-
kesztőségnek, vagy a helybeli könyv
kereskedésekben; vidéken min-
den cs. kir. postahivatalnál a szer-
kesztőséghez utasítandó bérmentés
levelekben.

Hirdetések minden közhasználat-
ban lévő nyelven fölvetetnek. A
beigatásért minden három hasábos
egyes sorért 4 p. vagy 7 uj kraj-
cárnyi díj számítottatik.

Kiadó hivatal: belváros, ke-
gyesrendiek utcája 89. szám Hei-
Adolf könyvvonalozóintézetében

Kedd, február 22. 1859.

8. szám.

Második évi folyam.

Magyar helynevek.

Némely kísérleteink helyneveink magyarázatára, melyek különféle hazai lapokban, különösen a helybeli német lapban megjelentek, a közönség részéről oly kedvező fogadtatást nyertek, hogy ezt érdemen felettinek tartanunk kellene, még ha ezen kísérletek sokkal szerencsésebben megoldották volna is azon mély értelmet, mely sokszor némely helynévben mintegy százados bilincsekben elzárva rejlik. Ha magunk ezen kísérletnek némi fontosságot tulajdonítunk, ez csak azért történik, hogy mások, nálunknál kedvezőbb viszonyok közt lévő hazafiak figyelmét e tárgyra irányozzuk, hogy őket ösztönözzük, azt mire nekünk készület, alkalom és tudomány hiányzik, nagyobb sikerrel megfejteni. A hazai helynevek magyarázata nem egyes ember feladata lehet, mert ez sokkal nagyszerűbb, hogy sem egyetlen író vele megbirkózhasson, hanem szükség, hogy mindenek előtt gyűjtsük a helyirati neveket, és azután ereszkedjünk eszmecserebe azon értelem fölött, mely egyik vagy másik névben keresendő. Azon utóbbi tekintet vezérelt bennünket arra, hogy a helynevek kérdését először egy tartományi német lapban szóba hozzuk, azt reménylve, hogy találkoznának emberek, kivált azon vidéken, melyet kutatás alá vettük, kik tévedéseinkre figyelmeztetni, kik hiányos adatainkat kiegészíteni fognak. A tudomány ez által csak nyert volna. Miután e várakozásunk nem teljesedett, a helynév magyarázatokat ezen magyar lapunkba részint átvenni, részint abban folytatni kívánjuk, meg lévén győződve, hogy ha saját tapogatózásunk nem is, de mások munkálkodása e téren nem csak nyelvészeti érdekekkel bír, hanem régi történetünket is sokkép felvilágosíthatja.

Lássunk hát hozzá :

Perjámos Torontálban, hajdan magyar, most németek lakta hely. Fekszik az Aranka patak szélén, mely régente hajózható volt, most azonban nagy részben kiszáradt; a patak szélén, a községen kül egy ma úgy nevezett sánctombon régi hadi erősség nyomai láthatók. A Marostól csak $\frac{1}{4}$ órányira fekszik Perjámos. Első tekintetre mindenki fogja mondani, hogy ezen név magyar hangzatu ugyan, de hogy nyelvünkben semmi értelme nincsen. Ha másoké is, de leginkább holt nyelvek nevei szoktak a nép ajkain ekként módosulni, hogy egészen nemzetiesszint nyernek, míg régi értelmük az ujjászületés processesusa alatt tökéletesen elvész, mi pedig tulajdonkép csak hangutánzást örökölünk. Hogy külföldi nevekről ne szóljunk, például csak azt hozzuk fel, hogy Sirmiumból Szerém, Pisoniumból Pozsony, Istrogranumból Esztergom, Baciából Bács, Semproniumból Sopron lett stb. Perjámos neve emlékeztet Biermoos

terjedelmes lápföldre Salzburghan, és Piramoos bajor falu nevére Haag mellett. Biermoos és Piramoos nevüket vagy a sör vagy a körte német szavától vették. Közlebbi viszonyt Perjámosunkkal ki nem mutathatni. Honi történetünk mezején csak az egy Pyrimus személynév fordul elő, melyet Perjámos nevével összehasonlíthatni. IV Béla király t. i. 1265. évben padányi Salamonfi Saul, és Saulus, ugy szintén padányi Jókafi Theber, Illés és Marcus, királyi tárnokokat, és besenyő fiaikat, meg Pyrimus, Jeke, Chenken, Jakon és Kopesch az ő rokonait az ország nemesei sorába emeli. (Magyar tudós társaság évkönyvei V. köt. másod. osztály 179. lap. Jerney keleti utazása 264. lap.) Azomban nincs történeti forrás, mely ezen Pyrimust bár mi módon valami viszonyba hozná Perjámosossal, és így mellőzni kénytelenek vagyunk ezen kínálkozó hasonlítást. A pápai tizedlajstromban a csanádi főesperesség egy Priamus nevű népes és parochiával ellátott helye említettik 1332 év körül, mely helyet Bárány Ágoston (Torontál megye hajdana) ugyan azonosnak mondja a mai Perjámosossal; okát nem adta ugyan véleményének, mert ő helyneveket nem vizsgált, de elmondjuk e tárgyról saját nézetünket.

Nem áll semmi sem ellen, hogy Priamus és Perjámos név azonosságát elismerjük. A magyar nem szereti és nem szenvedti a két mássalhangzóval kezdő szavakat; értekezésünkhöz legközelebbi példa erre a Prior szó, melyből a magyar nyelv Perjelt csinált, s a Pria nevű, azelőtt Kraszna megyei, most Szilágy Somlyó kerületi és járásbeli oláh falu, mely a magyarnak hasonló módon: Perje. Pria oláh nyelven valami távolabb foku női rokont jelent, a Priate szóval férfi rokont cimeznek; miután nem valószínű, hogy ily értelmű szó helynévre ragadt volna, talán nem tévedünk, ha a Pria helynévben a deák pratum hangutánzását sejdítjük, közelebb is jönne így az oláh elnevezés a magyar Perje névhez, mely valami réti füvet jelent. Még egyszerűbb módon bemutatott helynevünknel a kezdő P és r közé csak egy e betű csusztatott, s lett aztán így a Priamus szóból Periamus, vagy inkább egy az eredeti görög Priamoshoz (Πριμος) még az utolsó magánhangzóval is közelebb álló helynév Periamos. Így iratik e név Korabinszky által, így még Müller földabroszán is, mintha csak a második betű felesleges volna a görög név visszaállítására. Bél Mátyás háttaramaradt kézírataiban, és Perjámos község mai pecsétjén a név Perjámos-nak iratik. Lipszky az ő repertoriumjában megjegyzi, hogy Perjámos az oláhok által Pergemes-nek mondatik. Mi azt soha sem hallottuk, de igen is tudjuk, hogy az oláhok még ma is e helyet Priamus-nak szeretik nevezni. A kérdés most csak az lehet, hogyan ragadt az ó-classicus Priamus név a

magyarok földére? mert ha azt fel nem deríthetjük, a nyelvészet nem bírhat elég joggal, Perjámos helynévben Priamos személynév lappangását föltenni.

Hektor apjának kora és a magyar haza alapítása közé évezredek esnek közbe. Midőn Troja maga ellen ingerelte a görögök boszuját, Európának legfeljebb partos tartományai voltak ismeretesek, ezen tartományt tehát, melynek helyét most Magyarország és több szomszéd országai elfoglalják, bizonyára ekkor annál kevésbé megtelepíték, miután még századok múlva is csak gyér érintkezésbe jöttek az itt lakott népekkel. Kevés azon város Európában, mely eredetét még a görögök őskorába vihethé fel, ha ilyen van, nem lehet hogy a történet lapjai ragyogó nevét föl nem említették volna. Ilyen dicsőséget szerény Perjámosunknak nem igényelhetünk, de lesz talán más mód e falut igazolni, miként jutott tündöklő nevének örökségéhez.

Jeles és érdemdús tudósunk Wenczel Gusztáv tudor, a budai regestákban (74. lap) azt állítja, hogy a Sicambria név származtatását az állítólag ott állomásozott „legio Sicamborum”-tól először Bonfiniusnál (Dec. I. libr. 1. ed. Francof, 1584. 24. lap.) olvassuk, úgy vélekedvén Wenczel Gusztáv ur, miszerint ezen név Bonfin találmánya, ki a pusztán topografiai elnevezést a classicai romai korba akarta visszavezetni. Különbén Wenczel Gusztáv úr Sicambria léteztét egy szóval sem hozza kétségbe, neki csak az látszik, hogy Sicambria a közel lévő Sican hegytől kölcsönözte nevét, úgy mint azt előtte már ifj. Palugyay Imre és Podhraczký is állítja.

Fordítsuk meg ezen állítások rendét. Ha a Sican nevű hegy valami városnak adta volna nevét, a várost véleményünk szerint semmikép nem Sicambriának, hanem Sicanianak kellett volna nevezni. Analog eset, hogy Sicilia is Sican személynév után hajdan Sicanianak neveztetett. Sicilia, antea Sicania, a Sicano rege, qui ante Trojana bella . . . insulam de se appellavit. (Cluverius.) Iberi ex Hispania duce Sicano insulam (Siciliae) obsedisserunt. (Cluverius 376. lap.) Plinius exercit. írja: Sicanum duce Siculo venerunt ad Italiam, — insulam vicinam . . . Sicaniam a gentis nomine . . . dixerunt. Insula quandoque tota Sicania dicta est, a Briarei Cyclopi filio Sicano. (Vesd össze: Gürtler, Origines mundi. Amstelaedami 1708. 560 és 561. lap.) Sicambria mint Ó-Buda neve már sokkal Bonfin előtt volt ismeretes. Hazai kronistáink közt említi Turóczi, Kéza, a chronicon budense, Anonymus sat. A város építését Haugen János régi krónista ugyan (Libro I. Cap. I. et 3) Attila magyarjainak tulajdonítja, de ezen állítással a történeti forrásokkal és mondával egyszersmind ellenkezésbe jö. Az 1030 és 1112. év közt élt frank kronista Sigebert, a gembloursi apátság szerzetese világosan mondja, hogy Sicambriát frankok építették. Ránk nézve ez uttal közömbös, vajjon áll-e egész terjedelmében Bonfin annyiszor gyanúsított közleménye, miszerint Mátyás király idejében Beatrix királyné palotájának alapkövei lerakván ily feliratu kő találtatott volna: Legio Sicamborum hic praesidio collocata civitatem aedificaverunt, quam ex suo nomine Sicambriam vocaverunt. Ha állna is, mit Palugyay után és előtt sokan mondtak, hogy itt sicambriai legio sohasem tanyázott, nekünk elég volna azon bizonyosság, hogy Sicambriát általában frankok, az az sicamberek építették. Azomban Bonfin nem illő oly könnyen cserben hagyni, és azért figyelmeztetjük a történet barátjait, hogy Appianus (élt Traján, Hadrian, Antonin idejében) és Amantius könyvében már olvasható a

Sicambriára vonatkozó, Bonfinétól alig különböző körirat: „Legio Sicamborum hic praesidio collocata civitatem aedificaverunt, quam ex suo nomine Sicambriam vocaverunt.” Tehát Bonfin nem találta ki a sicambria név származtatását. Csudáljuk, hogy midőn Daniel (Histoire de France Tom. I. p. XCVII.) a Sicambria név mesés voltát kimutatni igyekszik, cáfolatával nem a régibb romai és frank írók, hanem a XVI. században élt Vignier János történész ellen fordul.

Tanyáztak-e honunkban, — helynév buvárlatunk céljára mindegy bár hol — sicamber legiók, azt minden tétovázás nélkül állíthatni, mert a rómaiak őket 26 év Kr. sz. u. a Moesia ellen viselt háboruban használták. Tacitus annales libr. 4. 47 a római íjásokról írja: Ii dum eminens grassabantur, crebra et inulta vulnera fecere; propius incedentes eruptione subita turbati sunt, receptique subsidio Sugambrarum cohortis, quam Romanus (a vezér neve) promptam ad pericula — — — haud procul instruxerat. Hogy ezen frank vagy sicamber segédhadak Pannoniában, különösen Magyarországon tanyáztak nem lehet kétségbe vonni, különben miután a sicamberek a Rhenus partjain voltak honosok, azt kellene feltennünk, hogy onnan hoztattak a rómaiak magoknak segédlegiókat a moesiai háboruba. Ezen feltevés eltekintve az illető tény ügyetlenségétől, és Tacitus bizonyosságától, már azért is szükségtelen, mert a sicamberek (franciák) mai szomszédjaik, a batavusok Dio Cassius tanúsága szerint szintén Hadrian szolgálatjában álltak Pannoniában a rómaiak ellenségei ellen.

Florus szerint már 12 év Kr. sz. e. harcoltak a rómaiak a sicamberekkel a Rhenusnál. Miután tehát a frankok (sicamberek) mint a magyarok, és mint valamennyi ma élő európai nép Ázsiából bevándoroltak, ezen a rómaiak mellett a thracusok ellen harcoló sicamberek vagy Gallia széléről telepítettek Pannoniába, vagy a keletről nyugot felé nyomuló népvándorlásokor vissza maradtak. A magyarok, midőn Európába léptek, magokat Attila utódjainak és örökösének vallák; a frankok még jóval korábban éltek ily népeségi genealogiával, és magokat Trojáról származtatták. Ezen népmonda, mely fölött Daniel Histoire de France Tom. I. XCIV. XCVIII igen könnyelműen pálcát tör,*) nem kevésbé érdekes, mint az, mely Aeneas Latiumba vándorlásáról szól. A fenn idézett Sigebert gembloursi szerzetes azt írja ezen eredetről: „Post illud famosum trojanae civitatis excidium victoribus graecis cedentes reliquiae Trojanorum cum Aenea ad fundandum romanum imperium ad Italiam perrexit, pars una scilicet duodecim milia, duce Antenore, in finitimas Pannoniae partes secus Maeotidas paludes pervenit, ibique civitatem aedificaverunt, quam ob sui memoriam Sicambriam vocaverunt.” A frankok közt igen élénken divatozott a rege, hogy ők Priamusról származnak le, és így sokszor nemzeti személyneveket, melyek hangzatra amazhoz közelebb jártak Priamusnak ejtettek ki. Így esik hogy Leibnitz a Pharamund, Scheid a Bruno vagy Brüne, mások a Priarius nevet keresik a Priamus nevében. Sőt a frank rege magának Priamus nevű királyokat is talált ki. Prosper, mint Hieronymus folytatója először nevez meg egy Priamus nevű királyt Franciában. Ennek fiai Marcomir és Sunno, kik mintegy 388 és 397 közt uralkodtak, tulajdonképen az

* Még Daniel kora is oly kegyetlenül vagy előkelő módon elbánt a nemzeti hagyományokkal, mint nálunk Anonymus sat.

első történeti személyek, míg Priamustól állítólagos atyjuktól kezdve valamennyi elődjek csak a rege tárgyai. Ez azonban mit sem tesz. Bizonyos Tacitus fenn idézett sorai szerint a sicamberek tartozkodása Pannoniában, és így nemzetük közös regéje a trojai eredetről (lásd erről Selig Cassel: magyarische Alterthümer 317. lap.) is köztük élt. Mi tehát természetesen, mint hogy a nemzeti névül használt, és mint ősatya tisztelt Priamus neve valamely sicamber lakhelyre ruházott? és hogy ezen lakhelyt Perjámosban gondoljuk megtalálni? Hisz hazánkban több Csaba nevű helység is vagyon, noha Csaba, Attila állítólagos fia, szintén csak a monda tárgya. Miután tovább sicamberek tanyáztak honunkban, nincs miért elvitáznunk tőlük, hogy Sicambriát építették, — közömbös marad, vajjon az éppen bizonyos számú legio által történt-e. Perjámos mint Priamus nevű hely a sicamberek korában fenléte Sicambria (Ó Buda) által nyer támogatást, mint viszont a Valentinián uralkodása végeig fenállt *) Aquincum-ot (aquae quinque) felváltó Sicambria Perjámos által a regés homályból történeti ténynyé emeltetik. **)

Sejditjük, hogy hazánkban nem ritkák azon helynevek, melyeket frank, góth vagy más német törzsi népektől örököltünk. Hogy például Zambara (többek szerint a mai Temesvár) romai név volna, éppen át nem láthatjuk, — nekünk lombard névnek tetszik, azon nép nyelvbéli maradványának, mely mielőtt mostani áldott téreit elfoglalta volna, szintén Pannonia sokkép látogatott vidékét lakta. Lesz alkalmunk erről illebb helyen szólni.

Ha igaza is lehet Hunfalvy János urnak (szövege a Magyarország és Erdély eredeti képekben című munkához I. köt. 4 és 8. lap.) midőn állítja, hogy a magyar nép közt Sicambria mint hún fővárosnak neve alig volt közkeletű, mit tán nem is kellene állítani, — Heltai t. i. mondja, hogy e régi várost „a mostani emberek Scambriának neveznek“ — a mi még is közkeletre mutat; és bár téved Lehoczky, ki Stemmographia Pars II. p. 274 azt véli, hogy a Cibalisban született I. Valentinián Sicambriában 364 évben kiáltottatott volna ki császárnak, még is azon körülmény, miszerint számos bel- és külföldi kronikák, sőt hazai oklevelek is Sicambria léteztéről szólnak, teljességgel annál is inkább kielégíti tudvágyunkat, minél világosabban lehetett megmutatni, hogy ezen Sicambria sicamber avagy frank nép által épült, a mi éppen Perjámost illető fejtegetésünk érdekében feküdt.

Pesty Frigyes.

Mommsen Tivadar római története.

(Folytatás.)

A külső mozgásnak, melyet leírni akarunk, a saját belsőben elevenen s erősen rezegni kell, másképp nem értetik meg. Magas erkölcsi komolysággal bír, s

*) Gregoire de Tours. Bel M. Notitia Hung. III. 165.

**) Vajjon a dalmát város Promona, melyet Strabo Priamonának ír, vonatkozik-e valamely Priamus személynévre? alig hiszszük; nem csak mert már Appianus Promonának hívja a várost, hanem inkább, mert a sicamberek dalmáthoni járásáról semmi nyomaink. Hogy Attila Priamont pusztítá el, nem történet hanem mese.

gyűlölettel minden aljas és elvetemült iránt, mely a helyes viszonyokat neki közvetíti. Irmódjának eleven-sége az által lesz lehetségessé, hogy magára az ir-módra soha sem ügyel, hanem csak a földolgot szorosan okadatolva mondani ügyekszik. Analogiákba, mint Schlosser oskolója, nem merül. Az analogiát csak azért használja, hogy az értelmet s a hasonlatot meghatározza, némelykor rövid, élces, epigrammai fordulatban; de élce mindig a tárgyakban nyugszik, nem csinálja azt, csak fölhija. — Az alapgondolat, melyből az egész történelem indul ki, ez, hogy Roma semmikép sem mint idegen elem lépett föl Italiában, azt külsőképp meghódítá s a maga jellemét rávéste, hanem hogy Roma az italiai törzsek öszpontosított kifejezése, mely természete által alkotmány- és hatalomkifejlést idézett elő, a mint Romában, legtetemesebb városában adatott neki. Ezen elvben Mommsen sokkal következetesebb, mint maga Niebuhr, kinek előadásában a romaiak még is mindig mint valami vegynép tűnik fel. Italia őstörténetét csak kevés szavakkal érinti; meglegszik azzal, tudásunk határát meghatározni s mysticus nyelvészeink véleményét visszautasítani, hogy az etruskoknak lényeges befolyásuk lett volna Roma műveltségére, holott minden magasb szellemi tehetségek s cselekvésekben az italikoknál sokkal alább valók voltak. A babonás etruskok jellemzése sok humorral adatik. Az italikok mint a görögök legközelebbi rokonai tűnnek fel. Mommsen a nyelv-összehasonlításból ügyekszik megmutatni, milyen műveltségi fokot kellett az összes népnek elérnie, midőn elvált. Az átmenetelnél a tulajdonképeni történelemre az olvasó nem kevéssé lepetik meg, hogy az ismeretes hagyományból mi sem maradt meg. Mommsen varázsoló határozottsággal elveti mind a szerelmetes történeteket Romulusról, Servius Tulliusról sat., minthogy azokban a régi mondák szónokilag annyira elrutitvák, hogy a történeti lényegeket többé nem különböztethetők. A helyett tanakodik a dolog természetével s követkevésekhez jő, melyek szokott föltételeinket teljesen ledöntik. Roma a latin törzsektől telepített, hogy áruhelyt képezzen a gabona-kereskedésre s határvárat az etruskok ellen. Az okok, melyeket felhoz, részint a helyek választásán alapulnak, részint a régi törvényhozáson, mely a személyes adósság-fogságot oly módon részletezte, a mint csak egy kereskedelmi államban fordult elő, részint a pénzügy korai kiképezésén s a külfölddeli kereskedelmi egyezéseken. A mily új és meglepő ezen felfogás, oly meggyőzőleg bebizonyítottnak lenni látszik. — Továbbá emeltetik ki, mikép a romai állam öregbitése más városok polgárainak fölvétele s gyarmatosítás által — mindkettő a görög symmachiákkal egészen ellenkezőleg — alkalmas volt, ama szilárdul forrasztott, nemzeti foglalattól támogatott szövetség létre hozására, melynek erős tartósságán még egy Pyrrhus és Hannibal nagy terveinek is hajótörést kelle szenvednick. — A polgárok régi patriciusi kormánya rövid szoros vonásokban fejtetik ki az erkölcsi alapok természetéből, kiknek a félpolgárok; a mennyiben az egyes nemzetségektől függtek,

mint védenek (clientes) a mennyiben mint tömeg tekintettek, mint plebs ellenében álltak. A különbséget, melyet Niebuhr mindkettő közt találni vélt, Mommsen joggal ismét félre tevé. Ezen kifejlés végét képezi a Servius Tulliusnak tulajdonított alkotmány-javítás, melynek eredetileg egészen katonai jelenségét Mommsen éles elméjüleg fejt meg, s melynek idejét a város körülsáncolásainak időszaka által meghatározni ügyezik. — Az utána következő időszakban a decemvirok bukásáig a sejtés kedvező hatáskörre talál, s Mommsen nem elég szorosán választja el a tudást a gyanitástól. Kiemeltetik, mikép az állam lassu öregbitése által az alkotmány értelme egészen más lön; mikép azon időben, melyben a népgyűlések felsége igen elméletileg az állam élén állt, csak gyakorlatilag egészen jelentéktelenek voltak s lényegesen az angol uralkodónak szerepét játsszik, míg a valóságos uralkodás, törvényhozás és igazgatás egyedül a senatus kezeiben volt. Romának, mint az italikok főhelyének, természetes föladatát, mondja Mommsen az egyesülést egy összes állammá, beszámllva a görögök meghódítását Alsó-Itáliában s a galliakét Felső-Itáliában. Ezen feladatra Roma respublicai alkotmánya, honvéde s polgári tisztjei teljesen elegendők voltak. Az első puni háboruval ezen feladat más lön. Az eddigi csodálatos következetesség a közügyek vezetésében pillanatig ingadozó tanácsstalanságnak helyt engede, s nem sokára mutatkozott, hogy a viszonyok szüksége a törvényes formák alól kinőtt. A külföldön viselendő háboruk, a tengerügy s a tartományok igazgatása a pénz-, hadi- s igazgatás tudományának egészen más kiképezését kívánták, mint az eddigi korlátolt viszonyokban lehetséges volt. A vagyonszabványok aránytalanság a jognak is hasonlatlanságát alapítá, s az ugyanazon időben beható görög műveltség teljesen zavará össze az ősi erkölcsi fogalmakat. A honnan a romai birodalom tetemes kiterjesztésében egyszersmind a belső romlás kezdete rejlett; s ezt az ó romai párt igen jól érzé. Ellentétben az eddigi fölvétellel, hogy Roma tehetlen nagyravágyásból mindig új háborukat idézett elő, hogy a világ meghódításának eszméje, állami életének már kezdeteiben felállított legyen, elutasíthatlan érthetőséggel világlik ki, hogy a romaiak az Itálián kívüli elfoglalásokat, a meddig csak lehetett, elkerülték, s hogy csak a szükség sulya mindig új bonyolódásokba keverte őket, éppen mint az angolokat Kelet-Indiában. — Az első kötet a célnak teljes elérésével végződik, melyre a romai állam eredeti alkata utalt. Egész Italia a romai uralkodásnak alája volt vetve s nem csak külső meghódítás, hanem hazafiai érzelem által is a fővárossal összekapcsolva. A külső ellenségek leveretvék, Romának veszélyes ellentől nem volt többé mit félnie; a belső rendkülönbségek eligazították, a kormány gyeplői a senatus erős kezében voltak, mely a puni háboruk alatti hazafias viselete által népszerűvé lön, a demokratiai formák, melyek mellette fennáltak, gyakorlatilag ártalmatlanok voltak. Egy nagy hősi időszak Romát saját meggyőzhetségének hitével táplálta s ezen hit

az állam erkölcsi állománya volt. — Miképen történt tehát, hogy ezen fényes időszak oly hamar véget vön? — Mindenek előtt az eddigi kormány minden szabályelvei arra valának irányozva, hogy a romai állam Itálián kívül ne terjesztessék ki.

(Folytatás következik.)

Uti tárca töredék.

(Folytatás.)

Velence. Kissé furcsán esik tán olvasóink előtt, hogy a híres Lesnievszka asszony, ki a bécsi udvari dalszínháznak tetszéssel fogadott első olasz énekesnője volt, Trevisoban, alá rendelt kis városkában, egész opera szak alatt énekel. Ha azonban említjük, hogy a művészet valamennyi ágai közül, egyedül a színművészet virágzik jelenben még olasz földön, hogy itt az igazgatók jó hirben álló egyénekkal, mintegy vándor-társulatot képeznek, melyel határozott számokat és kevés darabot magában foglaló rövid időszakra látogatnak meg bizonyos városokat, továbbá hogy az opera és dráma időszaka külön választvák, s a különböző társulatok különböző időszakban teszik ugyan azon városban látogatásaikat, ugy a dolog valódi helyzetét feltüntettük olvasóink előtt.

A Fenice színház téli szaka december 28-án veendvén kezdetét négy opera és két ballet darabot, s összesen 50 előadást tartalmaz; mert az olasz nem hallani, hanem betanulni akarja az operát. A téli szak abbonementje a Fenicében földszint következő: bemenet 21 frt. ülés 16 frt. 80 uj kr. összesen, tehát annak, ki zártszéken ülni akar, minthogy a bemeneti díjt különbség nélkül mindenki fizeti 37 frt. 80 uj kr.

Monumentalis festések a művészet virágzásának csalhatlan bizonyítványait képezik, és mivel felső Olaszország hajdan bölcsője volt a művészetnek, ebből szükségkép következik, hogy sok freskoja volt, minek rommaradványaival több városában találkozunk. Milanoban Luini s tanítványainak freskoi most a Brerában őriztetnek. Velencében Tizian, Giorgione s Pordenone falfestményei nyomát a paloták, kolostorok és templomok falain még most is szemlélhetjük; mert a tehetős pártfogók belső épülethelyiségeiknek művészeti kiékesítésével meg nem elégtültek, hanem ezt a külfalakra is kiterjesztették.

Éjszaki Olaszország, és különösen Treviso fő színhelye volt Pordenone működéseinek, ki a 16. század közepétől, ennek végeig élve, kortársa volt Tiziannak. A városban tett körjárat alkalmával több épületen találunk freskot; így a del bussa, Maggiore és di San Leonardo piazzák mutatnak freskokat, melyek részben még jól kivehetők. A San Nicolo, s a székesegyház belsőjében szintén láthatók. Avatlanok ezeket mind Pordenonénak tulajdonítják, ki kétségtelenül legkitünőbb művész volt azok közt, kik Trevisoban al fresko festettek; és bár tagadni nem lehet, hogy a festménymaradványok jó rajz mellett eleven színezést mutatnak,

azok még is helytelenül tulajdonítanak mind Pordenonnak; mert a festőstíl nagyrészt a későbbi barock izlésre mutat. Sőt az egyházak belsőjében levők sem származnak mind Pordenonotól. A San Nicolo egyház freskói, s ezek közt a kolossalis szent Kristof Antonio da Treviso, a székesegyház Annunciata féle kápolnaoltár oldalain levő Péter es Pál apostolok, Pordenone legjobb tanítványa Pomponio Amalteo művei. Ezen kápolna többi freskói közül a három királynak Krisztus imádása, meg e felett Máriának szent Erzsébettel találkozásra véleményünk szerint rajzban tökéletlenebb, s egyes részleteiben, például a vaknak látszó Szent József meg Erzsébet alakjaiban hiányosabb, sem hogy Pordenone, vagy jeles tanítványa Amalteo műveinek tartathatnának, s így a kápolna kupola freskoja, mely az atya istent angyalkar közepén ábrázolja, marad csak Pordenone számára fen. S a velencei híres festők életírója, Ridolfi, a művészt illető cikkében szintén ezen egyetlen freskot említi Pordenone műve gyanánt az érintett kápolnában, Ridolfi pedig a régi velencei műveket illetőleg, más által felül nem mult tekintélynek tartatik.

Pordenone trevisoi foglalkozásait illetőleg végre főlemlíti Ridolfi: hogy egy trevisoi nemes házának al fresko kifestésével bizta volt meg a művészt, miért ez a munka vége után 50 scudit kért vala. A nemes ezen összeget sokallotta, s azt megfizetni vonakodott, miért is mind a két rész végre Tiziant választott bírólul jelölő ki, s ez Trevisora jövéen, művész társa ohajtása szerint intézte el az elibe terjesztett pert, s a nobilit az öszveg fizetésére reá birta. Valószínű, hogy ezen peres fresko rommaradványai még fennállanak, azonban mivel Ridolfi a házat, vagy a festett tárgyat bővebben ki nem jelölte, azoknak nyomára nem jöhettünk.

A dominikanusok San Nicolo egyháza legnagyobb templom Trevisóban. Építés ideje 1310—1352. évre esik, későkori góth stýlben épült, három hajóval, s a hasonló stýlu velencei Frari templomra emlékeztet. Főlepzete csodálatosan nem a góth egyházak szokásos csúcsiveiben végződik, hanem sajátos alkotásu

gerendázattal van fedve, mihez hasonlót, de kisszerűbbet Velence számos egyházai közt a San Giovanni dal Orioban találtam. A San Nicolo egyház műkincsei az épület kiigazitása miatt, a falakról le voltak szedve, és javítás végett Velencére szállítottak, s így az egyház építészeti részének szemléletével meg kelle elégednünk.

A székes egyháznak Pietro és Tullio Lombardi által a 14-ik században lett nagyítása, meg a mult század hozzáépítései, eredeti alakját, melyel az első építése korában a 11-ik században birt egészen megváltoztatták. Ezen nagyítások és toldások főleg kívülről azonnal szembe tűnnek; de Francesco Dominicinak, a sekrestyében őrizett érdekes festményén, mely az egyháznak régi állapotát mutatja, szintén észlelhetők. A kép egyházi körjáratot ábrázol, mely a romai basilika alaku egyház körül tartatott, 1571. évben készítette azt el művész, s azon mesterkéz után, melyet a festmény elárul, valóban sajnálni lehet, hogy a szép tehetségű festőtől ezen egyetlen münél több nem jutott az utókorra. Canova a jeles szobrász, bár a fesztészeten diletans körén felül ugyan nem emelkedett, mások festményei megítélésében még is nyomatékkal bir, szintén jelesnek tartotta Dominici művét, a mint a festményre maradandó emlékül fölírt ítélete mutatja.

Jelenleg a domnak hat joniai oszlopon nyugvó lépcsőzetes portalja inkább színház vagy tőzsde, mint keresztény templom kinézésű. Eredeti szerkezete szerint három hajóra osztott belsője a közép hajó felett öt kupolával bir.

Az egyház belsője meglepőleg sok nevezetességgel bir. Hogy a Pietro s Lullio Lombardi féle szoborművekkel ékes főoltáron Teonisto, Tabre s Tabrata vértanuk szent ereklyéi, a korus földalatti boltozatában pedig, mely Confessionak nevezetik, a trevisoiak véd-szentje Liberalis tetemei tartatnak, ez egyház történelmi, nem pedig művészeti tekintetben érdeklő. Utóbbi szempontból a már említett műveken kívül Tizian és Paris Bordone festményei főérdeklők.

(Folytatjuk.)

T Á R C A.

Három hölgy fogadása.

Irta A r a n k a.

.... Léleknyugalomra van szükségem, kedves Idám, hogy a különböző ellentétes benyomásokat, s az általuk költött tündőzéseimet rendszeresen s érthetően közölhessem veled, de sokkal életbevágóbb nyilatkozatok, sokkal zavartabb nézetek tolnak elémbe ama közlések által, mint hogy magamat nyugodtnak, kifejezéseimet részre nem hajlandóknak merném állítani.

Sajnálod, hogy ígéreted meg nem tartád, vagy inkább tarthatád, s az ifjuság hő ragaszkodásával várt baráti találkozóra nem jöhettél: ha csak némi higgadtsággal gondolok is vissza azon találkozó élményeire, bátran szerencsésnek

mondalak, hogy jelen nem voltál. Örülj, ha a viharok tombolását nem hallod, nehogy még azok közelébe is kívánczozál.

Méltánytalan vagy azonban férjed iránt, ki iránt viselkedet csak azon baráti indulatod tulságáért bocsátom meg, mert velünk, adott szavad szerint, találkozni akartál. Férjedet egyoldalúsággal, féltékenységgel, érzéktelenséggel s ki tudja még mivel vádolod, mert ellenzé jöttödet, holott én őt ismeretlenül is legőszintébb becsüleméről és tiszteletéről biztosíthatom. Ne vedd rossz néven, kedves Idám, ha vissza emlékeztetek, hogy zárdai növendék-társnőinktől sok kiméltelenséget kényszerültél túrni csintalan külsőd miatt, mi neked keserű órákat szerze s csakis miveltségeddel járó lelki erődd óvott meg az elkeseredéstől s fojtá el boszud kitöréseit. Ha azonban elfogultság nélkül magunkat a férfiak helyzetére állítjuk, kiknek szabad választásuk van közülünk, nagyon cse-

kély megszorítással, úgy leplezetlen elismeréssel kell lenni férjed iránt, ki kedvező körülmények mellett s csinos külsővel, magát fényes, kápráztató arcok által elkábíttatni nem engedte.

Óh! pedig az ellenkezőről én is fájdalmas tanúságot tehetek.

Talán még jó, hogy elég korán történt, csak hogy mégis tulságos korán, egész jövőmet megmérgezni, a bizalmas ifjúság boldog himporát elsodorni, a lélek egyedül boldogító nyíltságát gyűlöletes ridegséggé változtatni, s ártatlan nyugodtsága helyébe hánykodó küzdelmeket oltani.

Kilépve a zárdai növelde egyhangu köréből a zajos világ tomboló szinpadára, mi volt természetesb, mint hogy gyermekies bizalommal, tárt kebellet fogadtam a barátság közelgő embereket. Hogy a barátságot, és vonzalmat színelni is lehessen, annak még gondolatát is hitetlenül utasítam vissza.

Habár tapasztalatlan gyermek, de különben kifejlve, mi csoda, ha szívem az érzelmek lángözönében áradozott, s ki e lángot legelső birta maga felé vonzani, azt ölelé át teljes hevével és önfeláldozásával.

Bármily jó akarattal és őszinte hajlammal viseltessenek is a gyámok növedékeik iránt, az alkalmon azonban mindig örülnek, ha a gondtól megszabadulhatnak, s így, mivel hódolóm ellen semmi kifogást a világ nézetei szerint nem lehetett tenni, az csakhamar jegyesem is lön.

Ömlengései viszonyszerelmért lángoló szívemet kéjelegteték, előzékenységei hizelegtek hiúságonnak, kellemes modora elkábítá érzéseimet; szóval, mámorban és boldogságban uszta, s még most is, midőn mindezen képmámor és boldogság oda van, kételkedve kérdelem: van-e boldogság a mámoron kívül?

Nem is ítélem el őt feltétlenül, sőt hinni akarom, hogy őszinte volt irányomban oly érzellemmel, minőre képes volt, de nagyon gyenge arra, hogy az őt megrohant új káprázatoknak és szédültségnek ellenállni bírjon; hogy önerőre vergődjék az új áradat sodra ellenében.

Egy sétautat tőnk a fővárosba; — gyámnokaim a gondoknak; mi a szórakozásnak éltünk azon pár nap alatt. Ezek egyik legkellemesbikéi közé tartozott a dalszínház látogatása, hol éppen egy olasz vendégművész nő aratá diadalát. Őt látni gyönyör, hallani ábrándos élvezet volt, s jegyesem mohó elragadtatásán éppen nem ütköztem meg, mert osztám azt.

Gyakori kimaradásait azonban aggalommal vetém szemére ezen közben, mert rendesen izgatottan tért vissza, mit én rossz alkalmak s kávéházi dözölésnek tulajdonítottam. Rossz néven látszék venni avatkozásaimat, s bár én jó akaratom és szeretetteljes szándokomról biztosítam, elbucszott tőlünk, haza térendő, mert mi őt még nem vehettük, gyámnokaim vissza levő végzendő s az én utam miatt, melyel kölcsönös ígéretünket, a növeldekolostorban találkozni, kelle bevéltanom.

Egy pár napig még élvezem az olasz énekesnő előadásait, mik mindannyiszor elragadának, sőt nem csak művészet diadalait irigylém töle, de irigylém megragadó külsejét. Setét dus fűrtök csillófényes homlok és vállak körül, fekete boltzott szemöldöki alatt pedig bódító delejes kék szemek, termete szép arányossága és mozdulatai leplezett kacérsága mellett oly varázst gyakoroltak, mely reám is izgatónak hatott.

Vágytam volna vele érintkezni, de lehetetlen volt, mert éppen akkor szünteté meg fellépéseit, midőn nekem is találkozóinkra hozzátok kelle utaznom, s nem is éppen legkellemesbben hatott rám, hallani, hogy egy új kegyenc örüléssel határos érzelmével játszik s ezt tuzott szeszélyeivel koldussá fogja tenni, pedig szokása ilyenkor kegyencét el is utasítani. Oly szép külső alatt ily undorító viselet eltaszított, annál is inkább, mert én az énekkel a szellem nemességét is kapcsolatba hozom, és rendkívüli eltompultságnak kell lenni, hogy az éneklő ne érezze a zenének, általa kifejezett magasztosságát.

Elutaztunk a fővárosból.

Miként három év előtt egymásnak kölcsönösen ígérők, mikor a zárda lépcsőin lehaladva mindannyian külön irány felé távoztunk, jelentem meg újra a zárda lépcsői előtt.

Egyetlen gyászos alak ült ott, s jöttömkor felemelkedve, zokogva dől karjaimba — Aurelia.

Hiában, kinek fájdalma van, leginkább siet rokon kebeleket keresni, hogy megoszthassa terhé: gyászbarátnőnk volt legelső, ifjúkori részvétet keresni.

— Egy szeretett lényt a távolban elveszteni fájdalmas, és keserűen könyezzük meg emlékét nemde? — mondá zokogását elfojtva Aurelia — de imádtott atyámat, kinek szeretete volt egyetlen örangyalom, kinek minden lehelletén önáldozó megadással csüngtem, ki értem élt és türt hosszu sanyarokat, — szülőivel a halállal küzdeni látni s megmenthetéseért semmit sem tehetni, sőt percről percre nézni lassankénti merülését a tajtékozó ösvény torkába s önkétségbeesésesen kívül más szerrel nem rendelkezhetni: ez iszonyu, ha rá gondolok, összeomlok fájdalmam alatt, mint midőn kísérteties végnyögését hallám a hullámtorlás alól: leányom! megáldalak!

Aurelia fájdalmát olyannak ismerém fel, melyet vigasztalni nem lehet, s enyhülését az időre kell bízunk. Nem is szakítam félbe üres szavakkal a csendet, csak kezét szorítottam meg, részvétem bizonyosságul.

— Mint titeket elhagylak — folytatá keservét leküzdve barátnőnk — atyám mint tengerész-kapitány egy szép utazásra vitt magával, hogy az olasz, görög és az igéző déli török partokat láttassa velem: melyikünk gyanítá hogy e kejtázás az ő sirja s az én lelmem halála leend? még alig szokott kedélyem a kellemes benyomások változataihoz, mint egy rögtöni vihar kapott meg bennünket s ámbár atyám előre látása s a legénység készsége a bős elem befolyását gátolá, mindamellett sem titkolák el aggodalmukat, s az összes személyzet folyvást tövékeny volt a vitorlák és oly szerék félretételében, mikbe az orkán kapaszkodhatnók.

Egy mellékvitorla bevonása közben, mit jelentéktelensége miatt utoljára hagytak, atyám személyesen segíté derék hajóseit, a mint egy zugó szélroham a vászonöblébe kapván, köteleit eltépé s oly erővel sepré a tengerbe, hogy szegény atyám is lesodrá a fedezetről.

Térdre estem a legénység előtt, hogy megmentésére siessenek, de mivel a szél hajónkat egyre tova ragadta a haldoklótól s a vitorlákat a hajó irányának fordítása végett kiereszteni nem merék, nehogy a sziklás partokhoz hajítasanak, — az életösztön erőt vett a remegő embereken s egy két mentőkösár kihajításán küll mást mellőztek.

Kétségbeesve sikolték segílyt s midőn imádtott atyámat lankadni láttam, saját magam ugortam a tengerbe egy haldokló reménytelen elszántságával, azután nem tudék semmit csak midőn felécsudtam, látám az elnyugvó hullámsíkot üresen, nyoma nélkül azon pótolhatlan áldozatnak, mit öblébe temetett. A legénység szándokolt ugrásomban feltartott s ájultamból csak sokára birt öntudatra hozni.

Heves ideglázba estem, s e miatt Zárában partra tettek, de mint a veszélyen túl valék, visszakiváncoztam e falak közé, mert azon kedves kis város a kies félszigeten és szép vidéke nem hathatott lelkemre, a rideg elkietlenült kebelnek minden kopár, annak csak rideg zárdához van rokonszenve. Azért úgy tekint engem édes Bertám, mint ki az élet gyönyöreivel végezve, ifjúságom emlékeinek tanyájára vonulok vissza s azok által hiszem enyhíttetni roncsolt lelkem fájdalmait.

— Idő és viszonyok változatossága azonban inkább enyhíthetne, mint e komor magány — felelelem neki — s habár kebelrendítő is a csapás, mi ért, az egész világ különböző viszonyai s jövő gyönyöreivel egyszerre szakítani, egyoldalúság.

— Ne félj kedvesem — viszonzá — a növedék évek alatt mindig visszaléphetek, ha kibékülnék vele.

Ez elutasító válaszból eléggé láttam, hogy nem kíván ellenvetéseket hallani, azért félbeszakítam a társalgást.

Bementünk a zárdába, összebolyongtuk ismerős zugait, meglátogattuk a csendes nénéket, hol mentegező leveleket találtunk, gátolt jöveleled iránt. Férjednek elve látszik lenni, hogy a nő, leánykori minden viszonyaival szakítson, mi ugyan egyoldalú és tulszigoru, de talán több rosznak vette mégis elejét, mint mennyi sebet ejtett.

Kocsirobaj vonzott újra a portálhoz, hol — — szertelen ámulatomra — az egy két nap előtt oly varázsiadalo- kat aratott olasz művésznő szökdécselt elibénk, s kezeit nyuj- tá üdvözetül, míg a kocsi már tova száguldott.

Aurelia sem ismerte fel a jövevényt.

— Ha ti ily hidegek vagytok, költözzetek a zárdába, de én küszöbét nem lépem át, — mondá a hölgy megsér- tődve, s dacos hangja és modoráról ismertünk Saroltára.

— Sarolta?! te vagy? jer!

— Jöjjetek ki, én be nem lépek e falak közé, melyek oly szép éveket, oly sok diadalt ragadtak el tőlem, — mondá s dacosan tapodt a külső lépcsőzeten.

Lementünk hozzá, hol szinpadí játsziséggal ölelt át.

— Fel nem ismerénk, — mondám hozzá végig nézve rajta.

— Ijja, bizonyára hollófürteim miatt! Ha, ha, ha! de lássátok, kinek mámorosokkal van dolga, mint nekünk éne- kesnőknek, azoknak első lépésük a diadalra, ezen mámor gyengéit és elfogultságát bányászni ki. Jelennen akármi szakmájú középszerűség lép is elő déltől, a diadal akármi szakmában bizonyos, akár szaval, akár énekel, akár zenéz, akár táncol, mint hallhattátok is eleget: de annál kevésbbé szabad mégis a valódi művésznőnek is a mámorár ellen törni, mert csak roppant idő és erővesztegetéssel küzdheti át magát, míg olasz és spanyol névvel és déli kinézéssel a kész diadal várja. E miatt színeztetém szőke fürteimet ébenfeke- tőre, szemüldemeit sűrűbbre, s arcszínemet barnábbra, ezért ismertetek ti is félre.

— Csak külsőddel belsőd is meg ne változott légyen! — sohajtám.

— Nos, te meg nyegléskesz? — fordult bámulva fe- lém — vagy azt akarod, hogy folyvást bábukkal játszó gyer- mek maradjak? Ezt nem engedi a kor és fejlődő természet, ámbar játszom most elég bábuval, csakhogy élőkkel. Vagy éppen azt akarod, hogy a kecségető gyönyör és diadalokat elutasítsam, csupán álszenteskedésből, hogy mondhassam: el- lenálltam a világ csábjainak! Igen, de azon túl mi van? mi ad kárpotlást a lemondásért? semmi azon üres dicsekvésen kívül, hogy önmagamat legyőztem, mit az életismerő csak gu- nyosan megmosolyog, míg most éppen a szigort színelő bi- rák omlanak lábaim elé.

— Igen, de ily emberek nem boldogíthatnak, — viszonzám.

— Nagyon gyermek vagy kedves Bertám — nevetett — látod a te könnyelmű világhölgynek látszó művésznőd már is komolyabb életismerettel bír, mint az ő solid mázu barát- nője. Azt csak megengeded, hogy minden kornak mások örö- mei, más tünemények képezik boldogságát; ezt nem kell bábukori példákkal bizonyítgatnom. S erre még az egyéni természet is befolyással bír. A művésznőnek tíz évvel to- vább tart ifjúsága, s nem is fogsz nekem művésznőt mutatni, ki oly ifju korban nyügözze magát családi kötelekekbe, mint ez rendszeren más egyéb nőkkel történik. A felingerelt szen- vedélyeknek ki kell magokat tombolniok, s ki egyszer a dia- dalok szinpadára lépett, nem lehet azt leragadni onnét, míg meg nem unja őket, — mivel ez is bekövetkezik, mint a visszatetszés és undor minden möhő élvezet után. Azután, ha a tapsmámor lecsilapult, nyugodt és szorgos házinő válhatik a művésznőből is, de én még a diadal évekből vagyok, s ha elszakíttatnám pályámtól, elhervadnék, mint ibolya nap nélkül. S miért is hagynám el ez ösvényt, melynek gyö- nyörfüzére lelkemet üdvben rengeti, kedvező jólétet szerez s ünnevelt jelent, szép jövőt teremt.

— Aljas rugói vannak ünneplőidnek.

— Ki mint érdemli úgy kell vele bánni. Velencében a Fenice műgazgatója imádott, csupa művészeti enthusiasmus- ból, látni sem kívánt, csak hallhasson s pártfogása sok kel- lemetlenségtől óvott, és sok előnnyel halmozott el. — Leg- több szárnyatlan lepke rajongja körül a művésznőt, s ezeket erszényük után kell mérlegelni, mert a mely férfi nem elég józan eszének parancsolni, az csak hadd sirassa egy kézcsoék boldogságát évekig, nem kár érte. Így nem tudtam lerázni egy vidéki arslánt magamtól fővárosi szerepléseim után, ki jövőjét áldozza fel azon üres hiúságnak, hogy a világnak en- gem kocsiján mutathasson meg. Ő hozott ide s ő fog elvinni ismét s csak az vigasztal, hogy kevés idő múlva vissza kell vonulnia a káprázat teréről.

— Családi boldogságokat dulhatsz te így szét — mon- dám neki látnokilag — az ily vétekek eljön torlója.

— Szándékosan arra soha sem célzok, azért lelkem nyugodt, de hogy azért megtörténhetik, az nem vet a latban, mert a vezér nem szorgoskodhatik minden egyes életért s minden léptünkkel ezreit tiporjuk el az élő lényeknek: ki vádol még is érte?

— Nem vagy kimentve. Sem nézeteid nem osztom, sem kábultságodat nem irigylem — mondám hidegen.

— Én sem téged zuzmarás elveiddel. Vagy gondolod, hogy lelkedet be fogja tölteni egy két turbékoló jelenet. In- kább korábban tombolja ki magát a szenvedély, mint akkor őrzöngjön, ha erejét és hatalmát kor és körülmények meg- semmítik.

— Kinek kinek hajlama szerint — sohajtám mintegy fájdalmas előérzettől megkapva, — egy mélyen érző kebel- nek egyetlen szeretet birtoka boldogító, ennek elvesztése el- keseríti az egész életet, míg a könnyelmű soha sem érez úgy, hogy ennek cseréje sebeket ejtene. Az egyik cédrus, mit ága elvesztése kihervaszt, másik fűz, mely beforr.

Merengésimből egy lenge dallal akart kizavarni Sarolta, de korántsem tett oly igéző hatást reám, mint midőn még ismeretlenül hallám. A saját lélekhangulat határozza meg a hatást, s boldogságom hitében minden gyönyörű volt előttem, most levertségemben nyomtalanul zugott el a gyönyörű dal- lam előttem.

— Isten áldjon kedveseim! látom közeledni kengyeltar- tómat, s távoznom kell, mert holnap új diadalokat kell aratnom.

Vele mentem azon pontig, hol a kocsit várta, hogy azon szerencsétlen elkábult férfinak felfedezzem, mennyire le van alacsonyítva, hogy mámorából öntudatra verjem, mert elgon- dolám, mennyivel tartoznék azon nőnek, ki az én, talán szin- tén kábitott jegyesemet visszaadná nekem.

A mint a kocsi sebesen előrobogott, közel ugortam oda, hogy megragadjam az ifju karját, de — — sikoltva tánto- rogtam vissza, és azóta csak annyira emlékszem, hogy a fo- gat örülten száguldva rohant el egyedül lovagával. Azután nem tudtam semmit. Elvesztém eszméletem. Lázban valék, midőn Saroltát elüztem magamtól, holott ugyis rég elhagyott. Aurelia volt gyámolóm, kitől csak sokára hallám, hogy a fogatos ifju — szerencsétlenül járt.

Isten kegyelme nyugtassa, én nem hajtok rá követ, ha- bár iszonyuan vétkezett ellenem — — jegyesem; mert ő volt az.

Gyámszüleim haza hoztak, hagytam magammal tenni mindent, mert megrendült lelkem önerőre képtelen volt.

Azóta nem érdekel semmi.

Merengve töltöm a napokat s a körülötte gyülekező tár- saságokban nem vehetek tevékeny részt.

Várom azonban, mint gyámnokim állítják, hogy az idő meghozza orvosságát s a megrázkodott kedély öntudatosabb, nyugodtabb boldogság befogadására legyen képes.

Ki higgye azonban ezt?

Mondják, hogy az eredeti földben csak vadvirágok te- remnek, míg a műveltben díszesek, illattal és gyümölcsessel.

A hasonlat nem jó.

A gyöngy halálos seb könyve.

Szívesen visszakiváncokoznám én gyermekes mámoromba, öntudatlanságomba : szebb a tavasz az ősznél, s mégis ez illik letorolt lelkemhez.

Szép lehet a havas violája, — de rideg — nagyon rideg.
Berta.

Temesvári újdonságok.

* A takarékpénztár több jótékony adakozáson kívül 1000 pfírt ajándékozott egy Temesvárott felállítandó realiskola számára; ugyan e célra a kereskedelmi testület mult szombaton 4000 pfínyt alaptőkét szavazott.

* A helybeli bálók legkitünőbbjei közé tartozott kétségkívül azon két bál, melynek egyike jan. 31-én, a másik febr. 16-án a városi redoute teremében rendeztetett. Fényesek voltak ugyan, akár a válogatott társaságot, akár az öltözékek izlését és csinját tekintjük, mind a mellett az embert nem csak annyiba vették, a mennyi font selymet viselt magán, hanem a legjobb összhangzat fűszerezé a társadalmi élvezetet. A rendezők körültekintésükért dicséretet érdemelnek.

* A városi elemi iskolák negyedik osztályába annyi tanítvány csődült össze, hogy nem volt elegendő hely, sem szék, sem pad őket elhelyezni. Ennél fogva ezen osztály két részre osztatott, az egyik a Gyár külvárosba tétetvén, hol az ottani községi iskolával kapcsolatotott össze. Ez igen célszerű, mert a külvárosi tanítványok most már nem kénytelenek oly messzire a városba gyalogolni, a tanító részéről is a felügyelés könnyebbült.

* F. hó 16-án délben a Szegedről elinduló vasuti vonat mozdonya Szőreg táján a szerkocsival együtt kiugrott a sínekből. A mozdonyvezető jókor észrevéven a kitérésű szerkek rendetlenségét, semmi baj nem történt. Közöljük, nehogy valami nagyító hír jusson a közönség tudomására.

* Nagy Ferenc, helybeli kereskedőnk a helytartóságtól engedélyt nyert egy gőzmalom fölállítására a Józsefvárosban. Ez által a városi község hajdani regalának kérdése a szabad ipar érdekében magyaráztatott.

— Az itteni gazdasági egyesület kísérletet tett a kelet-indiai óriási kenderrel, és ily magot a Drezda melletti Höckendorfról, Koch F. J. készletéből rendelt, mely különösen ajánlva volt. Az eredmény legkevésbé sem volt kedvező, mert mindnyájan, kik e maggal kísérletet tettek, alig kaptak

egy pár szálát, a mag többnyire ki sem csirázott. Csak egyetlen gazda szerencsésebb volt, nála itt ott 5—8 láb magas kenderszálak termettek, de az azokból nyert mag többnyire vak, és apró lévén, reményt nem nyújt, hogy további kísérletek jobb eredményt szüljenek. Hazai kenderünk minden tekintetben jobb, és az óriási nevet inkább érdemli meg.

* A Józsefvárosban Gotthilf ur saját háztelkén gőzmozdonyt állított fel, mely az alkalmas eszközökkel kapcsolatban deszkákat, léceket sat. fűrészsel, ez által több munkát végezven, mint a drága napszám.

≈ Színházi előadásaink voltak febr. 13-án „Wo steckt der Teufel,“ bohózat. Febr. 14-én „Das Käthchen von Heilbronn;“ Hetsey Julia k. a. a címszerepben mint vendég. Febr. 15-én Lucrezia Borgia, opera Donizettitől. A mai előadás a leggyengébbek egyike volt; különösen sajnálnunk kell, hogy Norses asszony oly hangvesztett állapotban volt, miszerint hatásos egybeműködésről szó sem lehetett. Febr. 16-án „Die Grille,“ színjáték. Hetsey Julia mint vendég Fanchon szerepében. Febr. 17-én „Deborah,“ színjáték írta Mosenthal. Igen kerekded, szorgalmas tanulmányon alapuló, vonzó előadás, minőt gyakran szeretnénk élvezni. Mindenek előtt kiemeljük Lenz k. a. mely önmagán is tul tett, és Deborahban oly költői alakot tüntetett elénk, minőt a szerző képzelhetett magának. Febr. 18-án „Der Pariser Taugenichts,“ vigjáték Töpfer-től. Jelen nem lehetünk, azért nem szólhatunk Schurz a. sikeréről a gamin szerepében. Febr. 19-én „Graf Essex,“ Laube szomorujátéka. Hetsey Julia utolsó fellépte és jutalomjátéka volt. A vendég k. a. Rutland grófnő szerepét vállalta el. Miután ez uttal befejezé szerepléseit, elmondhatjuk, hogy közönségünk tetszését ki nem tudta nyerni. A k. a. jó emlékező tehetséggel bírhat, sok előszeretete lehet a színi pályára, de a meddig hangjának merevségeivel, csengés nélküli monotonijával meg nem birkozik, színész nő nem válik belőle soha. Ha tekintetbe vesszük azon rövid időt, mely óta a színpadon működik, némi elismerést el nem tagadhatunk tőle, és e körülmény bennünket attól is tartoztat, hogy oly szenvedélylyel bírálgassuk előadásait, mint némely részről történt. Hetsey k. a. több elevenséggel és tüzzel igyekezék jászani, és a szavalásban gyakorolja magát, — aztán nem sajnálandja talán egykor kitartását.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

HIRDETÉSEK.

MOLL

SEIDLITZ PORA

Az utolsó világműkiállításon a hivatalos „Wiener Zeitung“ számai szerint minden hasonnemű házi gyógyszerek közt **egyedül csak ez tüntetett ki érdemmel, s a nemzetközi esküszéknek ezen főhatalmu nyilatkozata által e készítmény fölülmulhatlan minősége és dicséretreméltósága a bel és külföld minden hasonnemű készítményei irányában elvitázhatlanul bebizonyított.**

Egyedül központi szétküldő raktár: Bécsben a „golya“ című gyógyszertárban, Tuchlauben, Wandel-szálloda átellenében. — Ára egy bepecsételt eredeti skatulyának 1 frt. 12 krt. pp. Pontos használati utasítások minden nyelven.

Ezen, ezer példákban és sok évi tapasztalás után mint kitünőnek bebizonyult Seidlitz-porok városon és vidéken most már oly általános elismerésre találtak, miszerint azoknak hire jelenleg az ausztriai birodalom határain messze tulterjed. Hogy mit képes mivelní Moll Seidlitz-porainak biztos gyogyereje, nevezetesen **gyomor és alhasi bántalmaknál, s hogy azok mily jelentékeny segínyt nyújtanak májbetegség, hasszorulás, aranyér, szédülés, szívdobogás, vértudulás, gyomorgörös nyálkásodás, gyomorégetés s különböző nőnemi betegségeknek azt már mint bebizonyult tényt kell elismerni és számos gyenge idegzetű személyek e porok okos használata által már gyakran lényeges könnyebbülést és új életért nyertek.**

➔ **Temesvárott** rendeléseket fogad a fenebbi gyógy-szerekre **Uhrmann M.** papir- és mű-árus úr.